

Η ΜΕΓΙΣΤΗ ΕΡΗΜΟΣ ΤΗΣ ΡΙΛΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΦΕΓΓΟΣ ΤΗΣ ΣΤΟΝ ΓΥΡΩ ΚΟΣΜΟ

ΟΙ ΟΜΟΡΦΙΕΣ ΤΗΣ ΡΙΛΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΝΑ ΤΟΥ ΙΒΑΝ ΒΑΖΟΒ

Γεωργία Βιτζηλαίου
Γκέντσο Μπάνεβ (επιστημονικός υπεύθυνος)

*Εθνικό και Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών*

*Ομιλία 5.
Τόπος διεξαγωγής: Κίριλοβα πολιάνα
(Το ξέφωτο του του πρίγκιπα Κυρίλλου)*

Ο Ιβάν Βάζοφ γεννήθηκε στις 9 Ιουλίου 1850 στην πόλη Σόποτ και πέθανε στις 22 Σεπτεμβρίου 1921 στην πόλη Σόφια. Ήταν βούλγαρος ποιητής, θεατρικός συγγραφέας, εθνικός εθνεγέρτης και ακαδημαϊκός στην Βουλγαρική Ακαδημία Επιστημών. Σπούδασε στην γενέτειρά του, στο Καλόφερ και στην Φιλιπούπολη. Τελείωσε κάθε τάξη του σχολείου, γνώρισε τη πρωτότυπη και μεταφρασμένη βουλγαρική λογοτεχνία. Κατά την διάρκεια του 1866 έμαθε ελληνικά και τουρκικά στην Σχολή του Καλόφερ. Εκεί βρήκε μια βιβλιοθήκη γεμάτη από γαλλικά και ρωσικά βιβλία, τα οποία έπαιξαν μεγάλο ρόλο στην εξέλιξη της συγγραφικής του ικανότητας.¹ Εργάστηκε ως διδάσκαλος και μεταφραστής. Πριν και μετά την απελευθέρωση² της Βουλγαρίας, διετέλεσε για λίγο χρονικό διάστημα υπουργός του εθνικού διαφωτισμού από το 1897 μέχρι το 1899.³ Όμως η μεγάλη κλίση του ήταν η συγγραφή.⁴

Εργογραφία

Μετά το 1870 εξέδιδε ποιήματα ανά περιόδους. Κατά την διάρκεια του 1876 εκδόθηκε η πρώτη του συλλογή ποιημάτων «Σημαία και λύρα», ακολουθούν⁵:

- «Σωτηρία» (1878)
- «Ιταλία» (1884)
- «Λιβιάδια και δάση» (1884)

Έγραψε πολλά λογοτεχνικά είδη, όπως μυθιστορήματα («Θείου»), κωμωδίες («Θεσιθήρες»), οδοιπορικά («Η Μεγίστη έρημος της Ρίλας»). Έγραψε λογοτεχνική κριτική, απομνημονεύματα, ποιήματα για παιδιά.⁶

Στα έργα του Βάζοφ υπάρχουν κάποια σημαντικά θέματα⁷:

¹ https://bg.wikipedia.org/wiki/Иван_Вазов

² Η απελευθέρωση της Βουλγαρίας αναφέρεται στα γεγονότα του Ρωσοτουρκικού πολέμου (1877-1878), τα οποία είχαν ως αποτέλεσμα την επανίδρυση του Βουλγαρικού κράτους σύμφωνα με τη συνθήκη του Αγίου Στεφάνου (3 Μαρτίου 1878).

³ <https://rnews.bg/97-години-от-смъртта-на-иван-вазов-парти/>

⁴ <https://liternet.bg/publish/vazov/>

⁵ <https://lira.bg/archives/90661>

⁶ <https://liternet.bg/publish/vazov/>

⁷ <https://obuch.info/ivan-minchov-vazov-27-06-1850-sopot-22-09-1921-sofiya.html>

- Η ελευθερία της Βουλγαρίας και η μάχη για το κατόρθωμά της
- Η αγάπη για το γένος και την πατρίδα
- Η λατρεία των φυσικών ομορφιών της Βουλγαρίας
- Η απάθεια της Ευρώπης προς την Βουλγαρία και τα προβλήματά της
- Η κοινωνική και ηθική εξαθλίωση

Πολλοί δρόμοι, λεωφόροι, σχολεία, βιβλιοθήκες και άλλα μέρη έχουν πάρει το όνομά του.⁸ Το όνομά του φέρει το καταφύγιο που βρίσκεται στο υψηλότερο σημείο στην Βουλγαρία, στο όρος Ρίλα επί των Επτά λιμνών της Ρίλας, όπου ο Βάζοφ έγραψε το έργο του «Η Μεγίστη έρημος της Ρίλας».

Έργο «Η Μεγίστη έρημος της Ρίλας»

«Η Μεγίστη έρημος της Ρίλας» είναι το πρώτο βιβλίο της σειράς «Βουλγαρικά οδοιπορικά».

Το οδοιπορικό «Η Μεγίστη έρημος της Ρίλας» εκδόθηκε για πρώτη φορά με την ονομασία «Οδοιπορικές σημειώσεις και εντυπώσεις». Ο Βάζοφ συνάντησε την φράση «Η Μεγίστη έρημος της Ρίλας» στην περιγραφή του μοναστηριού της Ρίλας του Νεόφυτου Ριλιώτη (έκδοση του 1879).⁹

Σχολιασμός

Αυτό το έργο αναφέρεται στην αγάπη για την φύση, στην μέριμνα για το παρόν και στον στοχασμό για το μέλλον. Ο Ιβάν Βάζοφ είναι καλλιτέχνης και ποιητής των φυσικών ομορφιών, ρεαλιστής της ζωής, φιλόπατρις, ερωτευμένος με την Βουλγαρία, ανθρωπιστής, που πιστεύει στην πρόοδο της ανθρωπότητας. Τα οδοιπορικά του κάνουν τον αναγνώστη να νιώσει την έννοια της ομορφιάς, της φιλοπατρίας και της αγάπης για τη Βουλγαρία. Ο συγγραφέας περιγράφει τα τοπία χρησιμοποιώντας γεωγραφικές, ιστορικές και εθνογραφικές σημειώσεις.¹⁰

Στην συγκεκριμένη περίπτωση η λέξη *έρημος* δεν έχει την σημασία της ακατοίκητης και άνυδρης γης, αλλά της απόμερης περιοχής. Μιας περιοχής, όπου δεν κατοικούν ή δεν συχνάζουν πολλοί άνθρωποι. Με αυτόν τον τρόπο, ο συγγραφέας τονίζει το αίσθημα της μοναξιάς.

Περίληψη του έργου

Στο έργο του «Η Μεγίστη έρημος της Ρίλας» ο Ιβάν Βάζοφ περιγράφει την ίδια την Ρίλα, καθώς και το ταξίδι του σε αυτήν. Ο ίδιος ανέκαθεν ήθελε να την επισκεφθεί διότι πάντα ένιωθε μια έλξη για αυτήν. Την αποκαλεί χαρακτηριστικά «Μεγίστη έρημο», για να δείξει ότι εκεί επικρατεί μοναξιά και ότι δεν κατοικούν πολλοί άνθρωποι. Την ονομασία αυτή τη χρησιμοποίησε πρώτος ο πατήρ Νεόφυτος Ριλιώτης στην περιγραφή του για τη Μονή της Ρίλας. Επιπλέον, πριν τον Βάζοφ ένας από τους ερευνητές της Ρίλας, ο Στ. Γκεοργκίεφ είχε την ευκαιρία να μελετήσει την Ρίλα, ιδιαίτερα τις λίμνες, τους ποταμούς και τις κορυφές της. Με αυτό τον τρόπο κατάφερε να γράψει μια πολύτιμη μελέτη για τη βλάστηση της Ρίλας, αλλά και να διορθώσει το χάρτη του ρωσικού γενικού επιτελείου σε πολλά σημεία. Το όρος Ρίλα βρίσκεται στην καρδιά της βαλκανικής χερσονήσου και αποτελεί μεγάλο τμήμα των Άλπεων.

Ο συγγραφέας περιγράφει την έκταση και τα όρια της Ρίλας και υπογραμμίζει, ότι «έχει μετατραπεί από ένα απλό όρος σε έναν ιερό τόπο». Για πολύ καιρό η Ρίλα ταυτιζόταν με το μοναστήρι και οι περισσότεροι προσκυνητές πηγαίνουν για να προσκυνήσουν τον άγιο

⁸ <https://www.bgdnes.bg/Article/8791667>

⁹ Вазов 2013 (1892) вж Бележка на издателя.

¹⁰ Вазов 1985 (1892) вж Предговор.

Ιωάννη, ο οποίος ήταν ο πρώτος «κάτοικος» της «ερήμου» Ρίλα. Ο Βάζοφ τονίζει ότι όλοι πηγαίνουν για να θαυμάσουν το μοναστήρι, ενώ ο ίδιος πηγαίνει για να θαυμάσει την ίδια την Ρίλα, η οποία ήταν αποκαλεί «θαύμα του Θεού». Ακόμη λέει ότι η Ρίλα έχει μια άγρια ομορφιά, η οποία είναι εντυπωσιακή, αλλά συγχρόνως και τρομακτική. Όλοι αυτοί οι πανύψηλοι βράχοι και τα βαθιά φαράγγια της προκαλούν δέος. Ειδικά οι ιστορίες για τους επικίνδυνους ληστές που παραμονεύουν στα φαράγγια, προκαλούν φόβο και τρόμο στους ταξιδιώτες. Σε πολλά σημεία οι βουνοπλαγιές της καλύπτονται με παρθένα δάση. Στην Ρίλα υπάρχουν πολυάριθμες λίμνες, οι οποίες σχηματίζονται από το λιώσιμο των χιονιών καθ' όλη την διάρκεια του έτους, με αποτέλεσμα να μην στερεύουν. Έχει περίπου πενήντα λίμνες. Η Ρίλα είναι πλούσια σε ορυκτά πλούτη και πετρώματα όπως χρυσάφι, γρανίτη, συηνίτη, αμφιβολίτη καθώς και λευκό μάρμαρο. Έχει πλούσια και ποικίλη χλωρίδα. Πιο συγκεκριμένα στην Ρίλα υπάρχουν πολλά δέντρα, όπως βουνόπευκο, οξιά, βελανιδιά, φλαμουριά, λεύκη, πλάτανος, μελιά, σημύδα, караγάτσι, σφένδαμος, ίταμος και άλλα. Η πανίδα της είναι εξίσου πλούσια. Εκεί ζουν σε μεγάλο αριθμό αγριοκάτσικα, ελάφια, ζαρκάδια, λύκοι, αρκούδες, λύγκες, βασιλαετοί, αλεπούδες και πέστροφες.

Μεταφράσεις από το οδοιπορικό του Ιβάν Βάζοφ, «Η Μεγίστης έρημος της Ρίλας»

Κεφ. Ι. Μια ματιά στη Ρίλα. –Το πέραςμα. Οι πρώτες εντυπώσεις

(Вазов 2013: 2-8)

σ. 2

Όταν στις 3 Ιουλίου 1891 ανεβήκαμε σε έναν λόφο κοντά στο χωριό Κράπετς, προς τα νότια κάπου πέντε ώρες από την Σόφια, στον ορίζοντα φαινόταν ένα μεγαλοπρεπές βουνό, το οποίο έστεφαν μέσα στον ουρανό απόκρημνοι βράχοι· στις ανήλιαγες συννεφιασμένες κοιλάδες ανάμεσα στις οποίες άσπριζαν χιόνια.

Ο ξεναγός υπέδειξε με το καμτσίκι του προς τα εκεί και απλώς είπε:

– Ρίλα.

Εγώ πρώτη φορά είδα τη Ρίλα!

Δεν ξέρω γιατί, αλλά για αυτό το όρος πάντα με διακατείχε μια περίεργη έλξη όσο για κανένα άλλο στην πατρίδα μας, για μεγάλο χρονικό διάστημα πριν να το δω. Μου φαινόταν σαν ένας μεγάλος διαφορετικός Άγιος, άγνωστος και απρόσιτος. Έχω συλλάβει με τη φαντασία μου όλες τις απρόσιτες μαύρες απατηλές κορυφές, χαμένες στον ουρανό... Ανάμεσα σε αυτές τις κορυφές – ένα μοναστήρι. Τίποτα περισσότερο. Κάποιο μυστηριώδες πέπλο σκεπάζει το όρος αυτό... Που σχεδόν δεν συναντάται στα δημοτικά τραγούδια. Ο Άγιος Ιωάννης, ο πρώτος του κάτοικος, με ζήλο το έχει διαφυλάξει από την εισβολή στον κόσμο της φημολογίας και της ζωής, αυτό βρίσκεται υπό την προστασία του, έχει μετατραπεί από όρος σε ιερό τόπο· για πολλούς αιώνες στη συνείδηση των πατέρων και των παππούδων μας η Ρίλα ταυτιζόταν με το μοναστήρι, στο οποίο έδωσε το όνομά της, όπως κι αυτό έδωσε σε αυτήν την δόξα του. Αυτή και υπό άλλες συνθήκες δεν είχε μνημονευτεί. Ακόμη, είναι ένα είδος ιερού όρους. Ο αείμνηστος πατήρ – Νεόφυτος Ριλιώτης στην περιγραφή του για την Μονή της Ρίλας¹¹ την αποκαλεί στη δική του εκκλησιαστική γλώσσα «Η Μεγίστη έρημος της Ρίλας», χαρακτηριστική ονομασία, την οποία και εμείς χρησιμοποιήσαμε για τίτλο της τωρινής της περιγραφής. Οι προσκυνητές του Αγίου Ιωάννη, τους οποίους κάποτε συναντήσαμε με

¹¹ Неофит Рилец, Описание болгарскаго священнаго монастыря Рыльскаго, София, 1879. [Νεόφυτος Ριλιώτης, Περιγραφή της βουλγαρικής ιεράς μονής της Ρίλας]

ενθουσιασμό, μόλις ήρθαν από την Αμερική, μας διηγούνταν μόνο για την κατοικία του μεγάλου ασκητή, αλλά τίποτα για την απομονωμένη Ρίλα. Αυτοί θυμήθηκαν τα θαύματα του

σ. 3

θαυματουργού της Ρίλας, αλλά δεν είχαν προλάβει να δουν και τα θαύματα του Θεού – την ίδια την Ρίλα. Περιορίστηκαν μόνο στον ρόλο των σεμνών και θεοσεβούμενων προσκυνητών του Αγίου Ιωάννη της Ρίλας. Εγώ πηγαίνω για το προσκύνημα της ίδιας της Ρίλας. Αυτή είναι άξια λατρείας και λόγω της ιερότητας του θρύλου της και λόγω των θαυμάσιων ομορφιών της και λόγω του ασύλληπτου βασιλικού μεγαλείου της.

Και πράγματι η Ρίλα είναι το πιο περίφημο βουλγαρικό όρος. Αποτελεί μεγάλο τμήμα των Άλπεων, το οποίο βρίσκεται στο κέντρο της Βαλκανικής χερσονήσου, στο κέντρο του – με γεωμετρική ακρίβεια – όπως θα δείτε με την πρώτη ματιά στον χάρτη. Με εξαίρεση το όρος Μουσαλά, η Ρίλα είναι υψηλότερη από όλα τα άλλα βουνά μας· υψηλότερη είναι και πιο θεαματική με τις μυτερές, κοφτερές και βραχώδεις κορυφές της και με το πελώριο και κραταιό παράστημά της, το οποίο θαρρείς ότι στηρίζει με τη δύναμή του τον ουράνιο θόλο. Η Ρίλα μοιάζει με έναν πύργο, ο οποίος φτάνει μέχρι τα σύννεφα με ιδιότροπα πελεκημένα γρανιτένια προπύργια, πυραμιδοειδείς και κυπελόσχημους πύργους που πάγωσαν μετέωρα ύστερα από τους τελευταίους σεισμούς και τις συσπάσεις της Πλάσης... Τι κρίμα που η Ρίλα δεν είναι απομονωμένη, όπως το όρος Βίτοσα και το όρος Σκάρδος! Η Ρίλα θα αποτελούσε μια μοναδική εικόνα με τη δική της γιγαντιαία δόξα. Αλλά αυτή είναι περικυκλωμένη, πολιορκημένη από πολλά άλλα υψώματα και όρη, τα οποία την σκεπάζουν ολόκληρη και σποραδικά από το μάτι του θεατή, ο οποίος ψάχνει να την δει από μακρινή απόσταση και με μια ματιά να την δει σε όλο της το μεγαλείο. Εσύ μπορείς να την απολαύσεις μόνο από μια κοντινή απόσταση, όπως την περιβάλλεις στους πρόποδες της, χωρίς να μπορείς να δεις όλο το περίγραμμά της, ούτε πάλι να διεισδύσεις στο εσωτερικό. Είναι κλεισμένη από όλες τις πλευρές από τεράστιους ψηλούς βράχους. Μόνο από τη νοτιοδυτική πλευρά ξαφνικά ανοίγει και δύναται η διείσδυση στο εσωτερικό της.

Προς αυτό το πέραςμα κι εγώ προσπάθησα, παίρνοντας τον δρόμο που έχει πρόσβαση από την πόλη Ντούπνιτσα και περνάει από τους πρόποδες της Ρίλας κατ' ευθείαν προς τα νότια και να την προσπεράσω από την νοτιοανατολική πλευρά.

Οφείλω να ομολογήσω τη ντροπή μου, ότι ακόμα και στη Σόφια, ως κάποιος, ο οποίος θα ταξιδέψει στις Άλπεις ή στον Καύκασο, προσπάθησα να εφοδιαστώ με όλες τις δυνατές πληροφορίες και οδηγίες για αυτή τη Ρίλα, η οποία βρίσκεται τόσο κοντά και για την οποία τίποτα δεν ήξερα μέχρι σήμερα παρά μόνο το όνομά της. Για αυτό το

σ. 4

λόγο πήρα μαζί μου παγκόσμιο χάρτη και τρία-τέσσερα συγγράμματα, τα οποία απαρτίζουν όλη τη λογοτεχνία για το όρος Ρίλα και για αυτό μου είναι εύκολο να τα απαριθμήσω. Αυτά είναι: Οδηγός για τη Μονή της Ρίλας, αντίτυπο του οποίου βγήκε φέτος, Η Μονή της Ρίλας από τον δόκτορα Κ. Ίρετσεκ, περιληπτική περιγραφή για μια ανάβαση στην κορυφή Έντενιν, από τον κύριο Ζλατάρσκι – και δύο δημοσιεύματα του Περιοδικού Βουλγαρικής Φιλολογικής Εταιρείας – και ένα φυλλάδιο από τον Ζ. Στογιάνοφ¹². Στο ίδιο το μοναστήρι μου η βιβλιοθήκη για αυτόν πλήθυνε με την προσθήκη του προαναφερθέντος βιβλίου του πατέρα Νεόφυτου Ριλιώτη.

Αλλά ας έλθω στο δια ταύτα. Ο δρόμος, ο οποίος συνεχίζει για περίπου τρεις ώρες από τα βόρεια προς τα νότια, σε πολλά σημεία σκιάζεται ευχάριστα σε δύο πλευρές από τις τρεμουλόφυλλες λεύκες, μεταξύ του ποταμού Τζέρμαν και των κυματοειδών ακαλλιέργητων

¹² “Пътуването на н. ц. в. Фердинанда I до Рилския манастир и по планините Рила и Родопите” (Ταξίδι του βασιλέα Φερδινάνδου Α' μέχρι την Μονή της Ρίλας και στα βουνά της Ρίλας και της Ροδόπης), Σόφια, 1889.

χωραφιών της Ρίλας, τελικά καταστράφηκε τελείως στα ανατολικά και δημιούργησε δέλτα, από το οποίο ο Στρυμόνας βγαίνει από την χαράδρα και με οδήγησε προς ένα λόφο, από τον οποίο κατεβήκαμε στην ευχάριστη, υπέροχη κοιλάδα – την κοιλάδα Κοτσερίνοβο. Αυτή είναι μια υπέροχη πράσινη γωνιά που βρέχεται από τον ποταμό Ρίλα και η οποία χαίρει της καρποφορίας του Νείλου· εγώ με θαυμασμό έριξα μια ματιά στο επίπεδο έδαφος που ήταν ντυμένο με πρασινάδα από τα σπαρτά: ευδοκιμούν καπνός, καλαμπόκι, ρύζι, αμπελώνες, καρπούζια, οπωροφόρα δέντρα, λεύκα. Δυστυχώς, το νότιο μέρος αυτού του παραδεισένου μέρους βρίσκεται στην Τουρκία, επειδή τα σύνορά της βρίσκεται σε απόσταση αναπνοής από αυτό το σημείο. Το σύνορο εκτείνεται και προς τα δυτικά κοντά στην κορυφογραμμή του όρους Οσόγκοβο. Κάμποσοι λευκοί φύλακες προσγειώθηκαν εκεί και τοποθέτησαν όρια. Αυτά τα φυλάκια είναι τούρκικα. Δεν θα πιστεύεις ότι βρίσκεσαι στην άκρη της ελεύθερης βουλγαρικής γης, ότι αυτά τα όμορφα βουνά, τα οποία φαίνονται στον ορίζοντα, είναι τουρκικά. Από αυτές τις σκοπιές και παραπέρα υπάρχει άλλος κόσμος, άλλος πολιτισμός, άλλα πεπρωμένα... Εκεί ο ουρανός είναι εξίσου ευνοϊκός, αλλά λάμπει πάνω από μια χώρα, όπου εξαπλώνεται ο ήχος των δεσμών των δούλων... Και για αυτό αναστενάζεις χωρίς τη θέλησή σου και νιώθεις κάποιου είδους χαρά και εγωιστικού αισθήματος που βρίσκεσαι εδώ και όχι εκεί.

σ. 5

Πλησιάζαμε όλο και περισσότερο προς το πέρασα στην Ρίλα. Μπορούσα να δω καθαρά πλέον την μακριά χαράδρα μέσω της οποίας ρέει ο ποταμός Ρίλα. Αυτή η χαράδρα είναι η μοναδική είσοδος προς τη Ρίλα, αυτή μονάχα εδώ ανοίγει διάπλατα και μεταφέρει τον ταξιδιώτη μέχρι το πίσω μέρος των μυστηριωδών σημείων της. Από μακριά ακόμη το βλέμμα σου καρφώνεται στη σκοτεινή σχισμή. Αισθάνεσαι ότι υπάρχει κάτι μυστήριο στις αθέατες στροφές της, κάτι τρομακτικό και άγνωστο για εσένα. Τι; Δεν μπορείς να εξηγήσεις. Κι όμως, μπήκαμε στο χωριό της Ρίλας. Αυτό προστατεύει το ίδιο το πέρασμα προς το βουνό. Μεγάλο χωριό, αλλά φτωχό. Έχει μόνο έναν δρόμο· αυτός είναι στρωμένος με κακής ποιότητας καλντερίμι και με λασπωμένα χαντάκια. Η άμαξά μας ταρακουνήθηκε πάρα πολύ μεταξύ δύο ατελείωτων σειρών καταστημάτων και βρόμικων πανδοχείων. Αυτό το φτωχό και άθλιο χωριό που βρίσκεται στην είσοδο του όρους Ρίλα είναι μια πραγματική απογοήτευση. Χάνεται η υπέροχη θέα της φύσης, την αλλάζει το σκοτάδι, η λάσπη και οι ανόητοι άνθρωποι. Αλλά ο οδηγός σταμάτησε εδώ, για να ταΐσει και να ξεκουράσει τα άλογα. Εμείς ψάχνουμε για ένα ευρύχωρο μέρος, για να γευματίσουμε. Μας οδήγησαν σε ένα κήπο με ψηλά έλατα, πίσω από ένα πανδοχείο με βαμμένους τους εξωτερικούς του τοίχους. Μέχρι και σε αυτόν τον κήπο ηχεί η Ρίλα· ο θόρυβός της γεμίζει τον αέρα με αντίλαλο. Τα τρεμάμενα φύλλα των ελάτων κρατούν δροσερή σκιά. Αυτές οι δροσερές σκιές και αυτό το πράσινο και αυτός ο θόρυβος και τα κύματα μου δείχνουν το προοίμιο εκείνης της ζωής, την οποία θυμάμαι ότι ευδοκίμει σε αυτό το βουνό. Όσο περιμέναμε μέχρι να φάνε τα βοοειδή, συνάντησα τον ξενοδόχο, ο οποίος είναι δήμαρχος του χωριού και τον ρώτησα εάν αυτό που ακούγεται εδώ κοντά και καθαρά είναι ο δρόμος μέχρι το μοναστήρι. Επειδή μόλις έφυγα από τη Σόφια υπήρξε η φήμη ότι εμφανίστηκαν αρματολοί στη Ρίλα και αυτό το καλοκαίρι. Αυτή η φήμη προήλθε από επίσημα χείλη, με εξέπληξε δυσάρεστα, αλλά δίστασα μόνο για ένα λεπτό. Πράγματι, στερήθηκα πολλούς που ήταν εξίσου πρόθυμοι να πάνε μαζί μου στο μοναστήρι της Ρίλας και οι οποίοι προτίμησαν να περιμένουν στη Σόφια... Ο δήμαρχος με καθησύχασε. Τίποτα δεν έχει ακουστεί, δεν υπάρχει τίποτα επικίνδυνο. Αυτός χλεύασε τον φόβο της πρωτεύουσας. Επιπλέον, τώρα υπάρχει μια «παγανιά». Να ένας φύλακας βγάζει το κεφάλι του από το καφενείο και επιβεβαιώνει αυτό. Αυτός είναι μέλος της παγανιάς. Τόσο καλά. Οι ανησυχίες δηλητηρίασαν τις πρώτες μου εντυπώσεις για τη Ρίλα, την οποία για πολλά χρόνια ποθούσα να δω διακαώς. Θέλω να την δω, να την επισκεφθώ απελευ-

σ. 6

θερωμένος από οποιαδήποτε άλλη μάταιη αναταραχή· θέλω να αφοσιωθώ πλήρως σε αυτήν και να τη χορτάσω – με τα μάτια και την ψυχή μου. Ο φόβος είναι αισχρό συναίσθημα, αυτός γεμίζει με μίσος τη ζωή και την ομορφιά. Οι παλαιές ορεινές οξιές κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας μας γέμιζαν μόνο με φρίκη, οι υγρές παραδεισένιες κοιλάδες – με τρόμο. Αντί να ψιθυρίζει ο άνθρωπος με θαυμασμό “Ω, θεέ μου, πόσο όμορφος είναι αυτός ο κόσμος!”, αυτός διάβαζε το “Παρθένος Μαρία”. Το προ-προ-πέρσινο έτος (1889) η εμφάνιση των ληστών στη Ρίλα όχι μόνο την ασχήμυνε αλλά διέφθειρε και το βουνό. Η Ρίλα πρέπει να είναι ελεύθερη, όπως είναι και μεγαλοπρεπής.

Αλλά εγώ ήδη εισήλθα μέσα σε αυτήν. Και από τις δυο πλευρές μου υπάρχουν μεγάλοι λόφοι, γυμνοί ακόμα, βρόμικοι, βραχώδεις· ο ποταμός Ρίλα κάνει θόρυβο από το στενό ελικοειδές κρεβάτι, στο οποίο το άφησαν. Ο ποταμός έχει πολύ νερό τώρα. Ο ποταμός Ρίλα έχει επιστρέψει όλους τους χείμαρρους, τα ρεύματα, τα ρυάκια και πηγαίνει στον ποταμό Στρυμόνα. Εδώ υπάρχει μια είσοδος προς τη Ρίλα. Καθώς κοιτάζεις αυτό το φοβερό χάσμα στο βουνό, άθελα φαντάζεσαι τις στοιχειώδεις δυνάμεις που έχουν επέμβει εδώ... Αλλά η φαντασία σου προτιμά να σταματήσει στη μυστηριώδη εικόνα ενός μεγάλου κολοσσίου Βασιλιά Μάρκου... Αυτό το γιγαντιαίο φαράγγι μιλάει για γίγαντες. Αμέσως, πράγματι, βλέπεις τέτοιους: και στις δυο πλευρές του ποταμού ξεπετάγονται τεράστια απομονωμένα πετρώματα, σκούροι γίγαντες, οι οποίοι προστατεύουν το στενό πέρασμα. Ειδικά στα αριστερά μας υπάρχει ένας γίγαντα, πολύ σκούρος και μεγαλοπρεπής. Αυτός έχει γείρει και έχει σκύψει προσεκτικά πάνω από τον δρόμο και νιώθεις ότι ανά πάσα στιγμή θα αποσπαστεί από τον απότομο γκρεμό και θα πέσει με κρότο. Νιώθεις άθελά σου φόβο, όταν περνάς από τους πρόποδες του. Εάν θέλεις τότε να τον δεις, θα σου πέσει το καπέλο. Αλλά αυτός στέκει, δεν κινείται. Αυτός έτσι έχει σταθεί για πολλούς αιώνες, έχει δει να περνούν από κάτω του εκατοντάδες χιλιάδες προσκυνητές. Έχει δει τις παλαιότερες εποχές και επαναστάσεις· αυτός μπορεί να μας πει κάτι σχετικά με αυτόν τον εκστασιασμένο, αποκομμένο και περιπλανώμενο μοναχό, ο οποίος πέρασε από εδώ πριν από το μισό του 19^{ου} αιώνα για να αναζητήσει κατάλυμα στο κοίλο μέρος ενός δέντρου· θα μπορούσε αυτό να ήταν ο πρώτος άνθρωπος που άνοιξε το μονοπάτι προς τα αδιάβατα αιώνια βουνά της Ρίλας· εάν έχει δει άλλους ανθρώπους εδώ, τότε αυτοί θα ήταν άγριοι ληστές.

σ. 7

Το φαράγγι στο εσωτερικό του είναι άγριο, έρημο και το μυαλό μας ασυνείδητα πήγε σε αυτούς. Παρά τη διαβεβαίωση του δημάρχου του χωριού της Ρίλας, εγώ άθελά μου έριξα κλεμμένες ματιές στις χαράδρες, γεμάτες με γκρεμούς και αλσύλλια, λίγο ψηλά, αλλά αρκετά για να κρυφτούν στο φύλλωμά τους ολόκληρο αντάρτικο απόσπασμα. Στην εξωτερική νότια κορυφή συνεχίζει το τουρκικό σύνορο – ευχάριστη γειτονιά, δεν θα την πω. Αυτές οι δύο κορυφές, οι οποίες συμπιέζουν τον ποταμό και τον δρόμο είναι δύο γιγαντιαία μετερίζια. Για φυγή ούτε να το σκεφτεί κανείς, πόσο δε μάλλον για υπεράσπιση. Ο βροντερός θόρυβος του ποταμού είναι εκκωφαντικός, νομίζεις ότι και αυτός έγινε σημείο σύγκρουσης ανταρτών. Αυτό το φαράγγι είναι πράγματι ένα πολύ επικίνδυνο μέρος, ένα coupe-gorge¹³, όπως λένε και οι Γάλλοι. Εδώ κι εκεί το μάτι με χαρά βλέπει είτε τα καταφύγια των βοσκών είτε τους μοναχικούς ψαράδες ή άλλη ένδειξη της ανθρώπινης παρουσίας και αυτό είναι πραγματικά καθησυχαστικό, παρόλο που εδώ δεν βλέπουμε ανθρώπους. Περιπατάμε αρκετή ώρα δίπλα σε ένα λιβάδι στη νότια κορυφή, είναι ήδη ολόκληρη καλυμμένη με δάση. Θα μπορούσα να την αποκαλέσω ευχάριστη, εάν δεν ήταν τρομακτική: σε αυτήν το 1889 οι ληστές είχαν συλλάβει τον κύριο Ι.

¹³ Coupe-gorge είναι μια γαλλική έκφραση που κυριολεκτικά σημαίνει κόψιμο-λαιμού. Μεταφορικά χρησιμοποιείται για να περιγράψει ένα μέρος, το οποίο παρέχει στον εχθρό πλεονέκτημα και υπεροχή έναντι των αντιπάλων του. Γενικά χρησιμοποιείται για να περιγράψει μέρη ή τοποθεσίες, οι οποίες είναι κατάλληλες για ενέδρα, ληστεία, επίθεση.

Καραστογιάνοφ, φωτογράφο και πήραν μέσα από τα πυκνά δάση της Ρίλας, στην οποία τον έχουν χωρίσει δεκαέξι ημέρες. Αξιοσημείωτη οδύσσεια, την οποία αυτός μου διηγήθηκε την παραμονή της αναχώρησής μου· διότι πρέπει να του πω την εντύπωση του ακούσματος για τους ληστές της Ρίλας, ακαταμάχητη περιέργεια με έκανε να μάθω περίπου για την προσωπικότητα αυτών των ορεινών “πτηνών” με τους οποίους μπορεί και να συναντιόμουν.

Ο δρόμος περνάει από το κάτω μέρος του φαραγγιού, ένας μακρύς δρόμος επί του ποταμού, σαν να φτάνει στις γέφυρες άλλοτε στην μία άλλοτε στην άλλη ακροποταμιά της Ρίλας. Ο θόρυβος όλο και αυξάνεται από το γδούπο στους πέτρινους ογκόλιθους και από τους αντανακλώμενους ήχους των κορυφών: αυτές ανυψώνονται πιο πολύ, όσο προχωράμε πιο βαθιά στο εσωτερικό, πλησιάζουν περισσότερο και στενεύουν το φαράγγι. Η θέα εξακολουθεί να είναι άγρια και ζοφερή και μεγαλοπρεπής – δεν λέω όμορφη: εδώ φυσικά δάση δεν υπάρχουν ακόμα, αλλά όπου δεν υπάρχουν δάση, δεν υπάρχει ομορφιά. Αλήθεια, οι γκρεμοί, ιδιαίτερα ο νότιος που πάει στην ανήλιαγη χαράδρα είναι καλυμμένος από πυκνά δάση, ποικίλα εδώ κι εκεί με εύθραυστα πετρώματα. Αλλά αυτά τα συνηθισμένα δάση δεν μου λένε τίποτα για την αιωνιότητα των βουνών της Ρίλας.

σ. 8

Εδώ ακόμα δεν έχουμε πατήσει επί του κτήματος που διοικείται από το μοναστήρι. Αυτό σημαίνει ότι τα δάση έχουν αφεθεί στην αυθαιρεσία των χωρικών. Είναι λυπητερό να βλέπεις ότι βρίσκεσαι ακόμα πιο κοντά στη γειτονιά του πολιτισμένου κόσμου: το τσεκούρι των Βουλγάρων και τα δόντια του τράγου του έχουν αφήσει στην περιοχή το ανεξίτηλο σημάδι της ασχήμιας και της ερήμωσης. Ωραίος πολιτισμός! Κάποιος οικονομολόγος είχε πει τον αφορισμό ότι εκεί, όπου δεν υπάρχουν δάση, ο πολιτισμός εξελίσσεται... Αυτό ισχύει για την Ευρώπη, πρωτόγονη και μεσαιωνική, όταν όλη ήταν γεμάτη με δάση και για άλλες παρθένες χώρες. Σε εμάς ισχύει το αντίστροφο: μικρότερα δάση – περισσότερη άγρια ζωή. Κοιτάζτε τις γυμνές πεδιάδες του Δούναβη: εκεί οι χωρικοί ζουν ακόμα από τη γη, σαν τρωγλοδύτες... Ωστόσο, όσο προχωράμε προς τα εμπρός, οι γκρεμοί γίνονται ολοένα και πιο δασωμένοι και η ματιά τρέχει με ευχαρίστηση πάνω στον σκούρο πράσινο μανδύα τους, στις πτυχώσεις των οποίων υπό το διαφανές δίκτυο των φύλλων αναβλύζει το ρυάκι. Η μοναξιά αυξάνεται, οι εικόνες είναι εκπληκτικές και σε κάθε στροφή εμφανίζονται νέες εικόνες. Ο ποταμός δημιουργεί χιλιάδες φανταστικούς σχηματισμούς σκεπασμένοι κάτω από τις σκιά που απλώνουν οι πυκνόφυλλες οξιές. Συχνά το φαράγγι ανοίγει από κάθε πλευρά και νιώθεις λες και βρίσκεται στον πάτο ενός πηγαδιού.

Κεφ. XIII. Δοο λόγια για την Ρίλα

(Βαζοβ 2013: 61-63)

σ. 61

Προτού να ανεβούμε στις βουνοκορφές και στα υψώματα της Ρίλας, ας κάνουμε λίγη γεωγραφία.

Το όρος Ρίλα βρίσκεται στην καρδιά της βαλκανικής χερσονήσου. Εκτείνεται από την πεδιάδα της πόλης Σάμοκοβ στα βόρεια μέχρι τον ποταμό Μπίστριτσα της Μακεδονίας. στα νότια και από την κοιλάδα της πόλης Κοτσερίνοβο μέχρι τη μακριά χαράδρα του ποταμού Τσέρνι Ίσκαρ και την κορυφή του όρους Μουσαλά στα ανατολικά¹⁴. Τα τουρκικά σύνορα

¹⁴ Κάποια περνούν το ανατολικό της σύνορο και παραπέρα, πίσω από τον ίδιο το Μουσαλά· αλλά κατά τη γνώμη μας αυτή η διάκριση είναι αυθαίρετη και ανακριβής. Η οροσειρά του Μουσαλά αποτελεί μια αδιάκοπη συνέχεια της οροσειράς της Ροδόπης, η οποία φτάνει μέχρι τα δυτικά. Η κοιλάδα του Τσέρνι

τρέχουν κατά μήκος της κορυφογραμμής του λόφου, όπου βρίσκεται η Τσαροκορφή (Τσάρεφ βραχ) και έτσι μόνο η βόρεια βουνοπλαγιά αυτού του λόφου ανήκει στην Βουλγαρία.

Αυτή η ευρύτερη περιοχή των οροσειρών καταλαμβάνει μια έκταση περίπου 1000 τετραγωνικών χιλιομέτρων, σχεδόν όσο και η κοιλάδα της Σόφιας. Αυτός ο εκτενής χώρος τον οποίο διασταυρώνουν οροσειρές προς πάσα κατεύθυνση, χωρίς σειρά και σύστημα και στέκονται με ψηλές, γυμνές, βραχώδεις βουνοκορφές και υψώματα σε κρατηρόμορφες κοιλάδες, στις οποίες αντανakλώνται πολυάριθμες λίμνες και πάνω σε αυτές πέφτουν από τις κατολισθήσεις, κατά την διάρκεια όλου του έτους, χιόνια τα οποία τρέφουν τις λίμνες και τις βουνίσιες πηγές των ποταμών. Αυτές οι κορυφές συνήθως ξεπετάγονται, διαβρώνονται, δείχνουν θυμωμένα τα δόντια τους από τη βόρεια πλευρά, από τη νότια κατεβαίνουν λείες, καλυμμένες με πυκνή χλόη και μαζί με κυματοειδή ορεινά ξέφωτα, εκτείνονται μέχρι τη γραμμή του δάσους, αποτελώντας τεράστια και πλούσια βοσκοτόπια με πολύχρωμα λουλούδια. Όλες αυτές οι λανθασμένα ανακατεμένες αλυσίδες διαχωρίζονται η μία από την άλλη και καθορίζεται η κατεύθυνσή τους κυρίως από τα βαθιά φαράγγια του ποταμού Ρίλα, Τίχα Ρίλα, ο ποταμός Κρίβα, ο ποταμός Ιλίνα, Μπέλι Ίσκαρ, Λέβι Ίσκαρ, ποταμός Ούρντινσκα, ο ποταμός Τζέρμαν. Αμέτρητοι άλλοι ποταμοί και παραπόταμοι των άνω ποταμών κυλούν αφρώδεις και θορυβώδεις πάνω στους απόκρημνους γκρεμούς,

σ. 62

των οποίων οι πλαγιές είναι καλυμμένες με παρθένα δάση από δασύφυλλα δέντρα και αγριοκυπαρίσσια.

Το μέσο ύψος του όρους Ρίλα είναι 2130 μέτρα. Βρίσκεται χαμηλότερα από το υψόμετρο των παντοτινών γραμμών χιονιού και πάγου που κατέχουν οι Άλπεις και τα Πυρηναία. Αλλά η Ρίλα έχει περισσότερες από είκοσι κορυφές, υψηλότερες από την υψηλότερη κορυφή του όρους Βίτοσα, την κορυφή Τσέρνι Ίσκαρ (2300 μέτρα). Μερικοί από αυτούς τους γίγαντες φτάνουν στον ουρανό μερικές εκατοντάδες μέτρα ψηλότερα από το όρος Βίτοσα, για παράδειγμα: Η Πόποβα Σάπκα έχει ύψος 2704 μέτρα, η κορυφή Καντίνι-2697 μέτρα, η κορυφή Καλίνιν-2620 μέτρα ψηλότερο από την επιφάνεια της θάλασσας. Με αυτόν τον τρόπο από τη Ρίλα διανοίγεται ένας ευρύτερος ορίζοντας και φαίνονται οι μεγάλες μακρινές κοιλάδες και τα βουνά της Βουλγαρίας, της Θράκης και της Μακεδονίας.

Η Ρίλα έχει τα πιο πολλά νερά στη Βουλγαρία, τα ποτάμια και οι λίμνες της, με λίγες εξαιρέσεις, δεν στερεούνται. Οι λίμνες της, οι οποίες είναι περίπου πενήντα, είναι διάσπαρτες πιο πολύ στο βόρειο και στο ανατολικό τμήμα του βουνού και βρίσκονται σε διαφορετικά σημεία. Αυτές οι λίμνες που σχηματίζονται από τα χιόνια, χρησιμεύουν ως πηγές των μεγάλων ποταμών που κυλούν από τη Ρίλα προς τον Δούναβη και προς την Λευκή θάλασσα. Στις κοιλάδες γύρω από αυτές τις πανύψηλες λίμνες έχουν συσσωρευτεί τεράστιες πέτρες με τη μορφή προχώματος ή ποταμών από τεράστιες πέτρες, σαν απροσπέλαστες κατολισθήσεις. Οι πιο αξιόλογες λίμνες, όπως η λίμνη Σμραντλίβο και οι λίμνες Ρίμπνι, βρίσκονται στο ανατολικό τμήμα της οροσειράς, την οποία καταλαμβάνει η κορυφή Μπρίτσεμπορ.

Η Ρίλα αποτελείται από πρωτόγονα πετρώματα (αρχαίος τύπος). Ο κύριος πυρήνας της Ρίλας αποτελείται από γρανίτη-σηνίτη. Κάπου τα πετρώματά της αποτελούνται από λευκό μάρμαρο και πρασινωπές πέτρες αμφιβολίτη με τις οποίες είναι διακοσμημένη η εκκλησία του μοναστηριού. Υπάρχουν και θαυμάσιοι γρανίτες, αλλά αυτούς κανείς δεν τους έχει αξιοποιήσει ακόμα. Η Ρίλα διαθέτει στους πρόποδες της και άλλα ορυκτά πλούτη: ζεστά μεταλλικά νερά, πράσινο μετάλλευμα σιδήρου, χρυσάφι – σχεδόν σε όλους της τους ποταμούς – μετάλλευμα μόλυβδου και χαλκού και άνθρακα της τριτογενούς εποχής. Σύμφωνα με τον κύριο Γ.

Ίσκαρ, η οποία ακολουθεί μια ευθεία γραμμή από τα νότια προς τα βόρεια, δημιουργεί ένα βαθύ αυλάκι μεταξύ της αλυσίδας της Ροδόπης και των κορυφογραμμών της Ρίλας και αποτελεί φυσικό σύνορο μεταξύ τους.

Ζλατάρσκι ο πρωτόγονος σχηματισμός της Ρίλας έχει όλες τις απαραίτητες συνθήκες για να κρύψει και άλλα πολύτιμα ορυκτά πλούτη, τα οποία περιμένουν να ανακαλυφθούν.

σ. 63

Η πανίδα της Ρίλας είναι επίσης πλούσια. Κάποιοι ευρωπαίοι φυσιολόγοι, οι οποίοι έχουν ταξιδέψει στη Ρίλα, βρίσκουν μεγάλη ομοιότητα μεταξύ της πανίδας της και της πανίδας των βουνών Τάτρα (Βόρεια Καρπάθια) όπως τη βρίσκουν στην ορο-υδρογραφία τους. Στα πιο υψηλά βραχώδη μέρη, το καλοκαίρι υπάρχουν αγριοκάτσικα, ελάφια και ζαρκάδια. Στα χαμηλότερα δασώδη μέρη ζει η αρκούδα, ο λύκος, ο λύγκας, το ελάφι, η αλεπού. Στις κορυφές ευδοκούν διάφορα είδη αετών, μεταξύ αυτών – ο βασιλαετός (*Aquila imperialis*), ένα μεγαλοπρεπές πτηνό, του οποίου κάποια εκθέματα βρίσκονται στο ζωολογικό κήπο της Σόφιας· από τα ψάρια μόνο η πέστροφα απαντάται στα νερά της Ρίλας σε μεγάλο αφθονία.

Η χλωρίδα της Ρίλας είναι τόσο πλούσια όσο και ποικίλη. Οι βουνοπλαγιές καλύπτονται με όμορφα παρθένα δάση. Εκεί υπάρχουν σε μεγάλη αφθονία διάφορα είδη ελάτων: λευκόδερμη πεύκη (ή ρόμπολο), πεύκο, κέδρος· βουνόπευκο και οξιά και μεταξύ αυτών – η βελανιδιά, η φλαμουριά, η λεύκη, ο πλάτανος· η μελιά, η σημύδα, το καραγάτσι, ο σφένδαμος, ο ίταμος, το έλατο, η λεύκη και τα λοιπά. Τα βοσκοτόπια και τα ορεινά λιβάδια καλύπτονται με ένα πλούσιο στρώμα από τα πιο φανταχτερά άνθη και κάθε λογής ορεινά βότανα.

Ένας από τους γενναίους εκμεταλλευτές μας της Ρίλας, ο κύριος Στ. Γκεοργκίεφ έχει προσθέσει στα έργα κάποιων ξένων – ερευνητών της Ρίλας – και μια δική του πολύ εκτεταμένη πολύτιμη μελέτη της βλάστησής της¹⁵. Για αυτό το λόγο ο κύριος Γκεοργκίεφ έχει περιπλανηθεί με τον καθοδηγητή του, κυρ-Θόδωρο αρματολό, καμιά δεκαριά μέρες από τα ερημωμένα βουνά και έχει διανυκτερεύσει στην καλύβα της δικής μας συνοριοφυλακής στην περιοχή Ντεμιρκαπία (Σιδηρά Πύλη). Το γνώρισμα της προσήλωσης και της αγάπης για την επιστήμη είναι σπάνιο στους Βουλγάρους. Αυτός έχει επωφεληθεί σε αυτή την περίπτωση να μελετήσει καλά και τη γεωγραφία της Ανατολικής Ρίλας, ιδιαίτερα των λιμνών της, των ποταμών και των κορυφών της· έχει ελέγξει και διορθώσει τον χάρτη του ρωσικού γενικού επιτελείου σε πολλά σημεία. Η επιστημονική έρευνα για τη Ρίλα χρωστάει πολλά στον κύριο Γκεοργκίεφ.

¹⁵ Το όρος Ρίλα. Η Ροδόπη και η βλάστησή της (Συλλογή για την εθνική λαογραφία, επιστήμη και λογοτεχνία, βιβλίο III-VI).

Βιβλιογραφία:

Вазов 2013 (1892): Иван Вазов, Великата рилска пустиня, София: Проектория, 2013

<https://books.google.gr/books?id=T3KtL6yKkPAC>

Вазов 1985 (1892): Иван Вазов, Великата рилска пустиня, София: Български писател,

1985 <https://books.google.gr/books?id=T3KtL6yKkPAC>

Великата Рилска пустиня. Разговор с Венци Златарев, Данислава Делчева,

<https://www.kultura.bg/article/522-velikata-rilska-pustinya-razgovor-s-venци-zlatarev>

Иван Вазов, В лоното на Рила (стихосбирка) <https://chitanka.info/book/489-v-lonoto-na-rila>

Как е създаден пътеписът "Великата рилска пустиня", <https://bnt.bg/bg/a/kak-e-szhdaden-ptepest-velikata-rilska-pustinya>

Неофитъ Рылецъ, Описание болгарского священного монастыря Рылскаго (Перуграφή της βουλγαρικής ιεράς μονής της Ρίλας), София, 1879

Официална страница на Рилския манастир, <https://rilskimanastir.org/bg/about/>

Кирилова поляна, <https://luckybansko.ru/kirilova-polyana/>



Κίριλoβα πολιάνα
(Το ξέφωτο του του πρίγκιπα Κυρίλλου)



Το σπήλαιο του αγ. Ιωάννη του Ριλιώτη

ΣΒΟΡНИКЪТ

НАРОДНИ УМОТВОРЕНИЯ, НАУКА И КНИЖНИНА

ИЗДАВА

МИНИСТЕРСТВО НА НАРОДНОТО ПРОСВЕЩЕНИЕ.

КНИГА VII.



СОФИЯ
ДЪРЖАВНА ПЕЧАТНИЦА
1892

Великата рилска пустина.

(ПЪТНИ БЪЛЪЖКИ И ВПЕЧАТЛЕНИЯ)

ОТЪ ИВАНЪ ВАЗОВЪ.

Издание от 1891 г. с 2 илюстрации, и издание от 1904 г. със 7 илюстрации. (Издание от г-н Иванъ Вазовъ.)

I.

Когато на 3 Юни 1891 год. се излякохме на един рѣкъ при село Кранецъ, нѣтъ часа нѣщо на Югъ отъ София, въ хоризонта се издигна една величествена планина, която заблѣжаваша въ небето сѫвѣти заблѣсти чужа; въ особнитѣ проломѣта надъ нея глѣбѣха се прѣси.

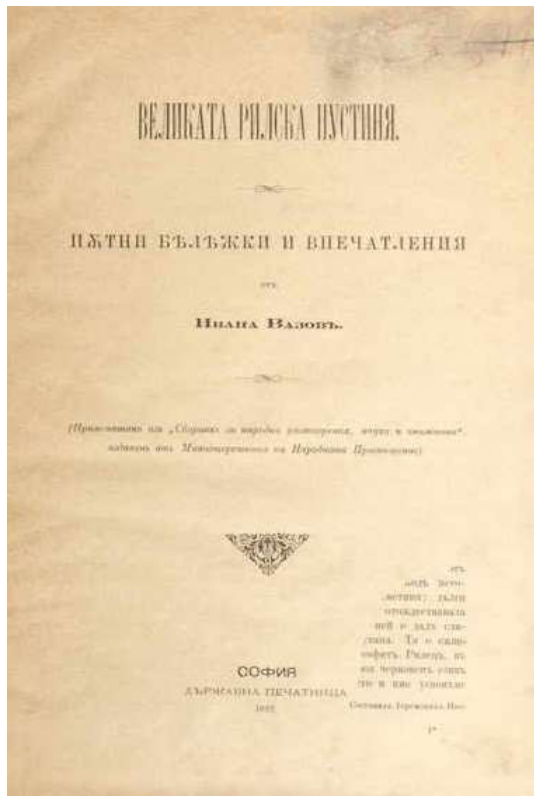
Возмущъ поощи се бѣха си какъ тамъ и какъ просто:

— Рила.

Аль прѣвъ пакъ нѣмдакъ Рила!

Не знаехъ защо, но тѣя планина винаги е обдавана за жѣно едно странно обаяние, какво нѣмамъ друга въ отечеството ни, дълго време прѣди да мѣ видя. Струва ми се о, като единъ другъ сайтъ, неизжитъ и непрѣстаесть. Важдатъ смѣтъ въ изобразенето си глѣбави недоброумски черни прѣзрачни цѣркви, забугени въ небето... Между тѣе върлове — еднакъ манастиръ. Нищо поесте. Нѣмакъ тайствена занѣма е жѣвѣтъ въ тѣя планина... Почти че не се срѣда и въ народнитѣ глѣси. Свети Иванъ, глѣрникъ и мѣслитѣя, рѣчимо мѣ е запалилъ отъ палкумѣнето на сѣтѣвантѣ мѣли и на жѣвѣта, та стои подъ негова покровъ, та се е срѣдирѣла отъ планина на светина; дълги глѣвои въ умѣстѣ на нашѣтѣ бѣди и дѣла Рила се е откожествѣвала съ манастира, на който е далъ нѣшто се, както и той нѣ е далъ слава си. Тѣ и по други случаи не е бѣла споменувана. Тѣ е само единъ надъ Свети-Гора. Прѣкожѣметѣтъ отецъ Неофитъ Рилскъ, въ описанieto си на рилския манастиръ,¹⁾ мѣ нарѣча на свое черковнѣтѣ сайтъ „Велика Рилска Пустина“, характерно название, което и нѣе успѣхѣме

¹⁾ „Описание българскаго манастира рилскаго“. Соптѣвакъ Германскъ Неофитъ Рилскъ. Велика рилска манастиръ. София 1879 г.



1892



1904



1933



1985

Великата рилска пустиня.

Сърцето ми плащ поглед в мрята,
и казва ми аз съм от тук...

— Рила.

Аз пръв път виждах Рила!

Не знам какво, не тая планина аз е обаяваща
да за мене едно странно обаяние, защото някои други
на отечеството ми, дълго време преди да я видя. Стру-
ва ми се о, като една друга свят, неопознат и по-
престанен. Виждах към аз изображението си в една
необичайна черна прозрачна архива, загубен в зе-
лото... Между две върхове — една километра. Напо-
ловице. Нивата тайнствена означава е мълчатието тук тук
планина... Почти че не се сърца и аз природата тук.

1904

ЦВЪТЯ ОТЪ РИЛА.

„Рилска гора, въздух, светлината
поиска гора и долина!“
Тук издателство на Български Писатели

Въ долото на Рила.

Сяга съм у дома. На околните планини
И върховете старите: гори високи, дъни
Шунета; потоците, кристални и белини,
Бушета. — Животът мина на единият страни.
Природата отгоре, аз' майна вълнава смел.
Обаяна ме са всички, любовно ме прегръща.

Сяга съм у дома. Надя мега Еленин-връх
Боже азурни светла и мина ме към себе...
Отрешна бичебори ми праща алтани джеле
На сонети сий и боре — аз син-мече,
А Парев-връх отъ аз' издига се огромно
Съ издигнали се любя и шарката се споненя.

Сяга съм у дома, сяга съм аз моя земя. —
Миря възмозел и дръгъ. Тукъ волю диванъ ми,
По-свободно възмозел; свещена, отразил земя
Изгледан ми дута, отъ новъ животъ тукъ
Надгледан аз мига, зрени отъ нове описания
Отъ пръвна сина, вода, и тайни обонотаня...

Сяга съм у дома, сяга съм аз моя земя,
Въз долото на тая пустиня горска, светла,
Разбирам на твоя любовни тукъ прелекта,